

an haar als van
haar niet bepaald
och niet hun ge-
ten blijken. 2) Van
ng en verdacht

rhinderd, dat de
eeg, al was het
sel gering. Maar
ch in het album
hrijven, dan nle
Universiteit hun
uud. Want dan
thige woord, le
Leiden de ziekte
de wijze zooals
trecht afgebroken
a jaar lang de
md, ook al stond
De hoofdzak

zij; en dat aan
innen vorme, die
even kunnen, om
k en land weer
te dienen. 3) 4)
st het onderwijs,
faculteit, aan de
ral sedert 1870,
ijswet van regre-
el de toestand o-
an dit wetsvoor-
e minister er ge-
„Encyclopaedie“
Reeds dit feit
schouwingen over
r Schleiermache
e en positivische
op de beginselen
n toen deze be-
e wet van het
a, werd daarmee
engezet voor de
de ongeloofttheo-
en en inderdaad
beginsel van alle
natiek en de vak-
i Woords van de
en heel het Chris-
godsdiensten op

ken een ramp om
schapsmilieu hun
n. En zoo werd
ogelijk hun zonen
Bronsveld's loe-
j hebben hem mij
hun twijfelen en
erst zoo lief heb-
ragen,” drukt uit
igen, toen zooveel
gaven, waarin ze
vezen. Deze toe-
erkt, dat tot de
voor universiteit

at, toen de Vrije
en was, het hart
ideren naar deze
ist was gekomen.
ve en andere zar-
studeeren onder
genoeg. Het doel
voor de practijk
at de straks alge-
ming konden be-
uristen bleven er
eologen — en zij
zag het er donker
;” zoo vroeg met
in de vooruitzich-
tje Universiteit“
ijk werd gehoord
omen als die van
n niet allereerst
leeraren hebben
der leidende figu-

an, vergeeten zoo
dit opzicht heeft
stichting der Vrije
dan mocht het
geloofsbeproeving
n verzoeking kon-
iten en privileges
Kuyper zelf sprak
„Uit de faculteit
hij zijn studenten
kerk, dat geheel
Sancta Theologia
ingt U, schijnbaar
n verbloemde da-
ge toekomst niet
i ze door de be-
en gehard zouden
Old Covenantiers
met den levenden
strijden, mannen
ak en rust en de

uweelen kussens; wier hope niet op synodale
inschikkelijkheid of op gunst van halve vrienden
was gericht, maar alleen op Hem, Die hen riep.” 6)
Die hoop is niet beschaamd. Treffend beschrijft
Dr. Rullmann in zijn bekende boek „De Doleantie“
het, hoe, als de eerste theologische Candidaat van
de Vrije Universiteit nog maar nauwelijks te wach-
ten staat, er ook van de zijde der kerken bewe-
ging komt en de trouwe ambtsdragers van Koot-
wijk's kerk reeds hun voorbereidende werk zijn be-
gonnen, waarvan het einde werd, dat de eerste leer-
ling der Vrije Universiteit en de eerste Kerk der
Doleantie tot elkaar worden geleid en trots alle
tegenwerking tezamen worden verbonden naar de
geheerlijke, van alle synodale practijk gezuiverde
eischen van den Koning der Kerk. Voorwaar, hoe
wonderbaar, hoe aanbiddelijk schoon schikte God
in Zijn goedgunstige providentie hier de dingen. Het
samenkomen van het begin der Doleantie en het
einde der eerste academische vorming is vol van
de magnalia Dei.

Wanneer wij zoo de kerkhistorie zich zien ont-
wikkelen, dan wordt daarmee alle grond ont-
nomen aan tal van kwade bedoelingen, die den
glichters der Vrije Universiteit, inzonderheid Dr.
Kuyper, zijn toegedicht. Velen hebben hem in het
stuk van Doleantie en Universiteit van valsche
kerkelijke politiek beschuldigd. De stichting der
Vrije Universiteit en de daad van afwerping van
het synodale juk heeten dan middelen, die opzet-
telijk, met voorbedachten rade, werden gebruikt
om vooraf beraamde bedoelingen te bereiken.
Beitsma, in zijn „Geschiedenis der Hervormde
Kerk“, sprak van de Vrije Universiteit als van
een „gesticht“, dat dienen moest als het hoofd-
kwartier van de antisynodale spanningen. 7) De
kleine gemeente te Kootwijk heet „beleden“ te
zijn om een leerling der kweekschool tot harder
en leeraar te beroepen. 8) En als na deze eerste
kerk der Doleantie tal van andere uitreden uit
het synodale verband, dan worden die Doleantie-
daden voorgesteld onder het communistisch klin-
kend beeld van „ontploffingen van aangelegde mij-
nen“ 9) Deze en andere aantijgingen zijn in aller-
lei toonaard herhaaldelijk vernomen. Men wilde
bij Kuyper en de zijnen geen blanke motieven
hunner daden onderstellen. Er stonden studenten
der Vrije Universiteit te wachten en daarom moest
er plaats worden gemaakt!

Zooals wij echter zagen weerspreekt het ver-
loop der historie deze booze verdachtmakingen.
En ook de te voren gesproken woorden veroor-
deelen zulke beschuldigingen. De kerkelijke be-
weging van '86 was geen uitwerking van een
kunstig bedacht plan. Zij is niet „gezocht“ of
met slimme politiek te voren uitgestippeld. „Het
is onwaar“, zegt Dr. Kuyper ergens, „dat we voor
elk onzer theologanten loeren op een kerk, die
wil uitreden. Wij loeren op niets. Wat wij doen is
hun beginselen inprenten.“ 10)

Iets anders is het, of men niet vooruitzag, dat
het te eeniger tijd tot vrijmaking der kerken kom-
en of moest en dat daarmee niet gerekend werd.
De mogelijkheid van een breuk gaf Kuyper reeds
in 1870 bij zijn intrede te Amsterdam te kennen.
„De kerk“, zoo zegt hij daar, „dient ons of tot
leugen, of tot broederkrijg. Wij moeten ver-
bouwen of verhuizen.“ 11) En hij voorspelde reeds:
„De valsche hand van het ongereformeerde kerk-
bestuur zal eindelijk springen, zoo wij maar moedig
de lens opnemen, die in de autonomie, d.w.z.
het zelfbeheer en zelfbestuur der ge-
meente ligt.“ 12) Zelfs acht hij verbreking van
het kerkverband daar schuldige plicht, waar de
kerken belet zouden worden Koning Jezus, overeen-
komstig hun belijdenis, als den eenigen Souve-
rein in de kerk te eeren. 13) Maar dit alles is iets
anders dan het sluwe berekenend te werk gaan
als van een mijnenlegger. Stel dan tegenover die
duivelsche gedachte eens de ontroerende woorden
der „Verklaring“ 14) door de ontzette kerkeraads-
leden gepubliceerd. Daar belijden zij hun schul-
dige tekortkoming en het zondige dulden van zoo-
veel wat toch niet goed voor God was. Daar
getuigen zij: „Noch gezocht, noch ingeroepen,
noch uitgelokt, maar geheel buiten ons toedoen
is deze zaak op onzen weg gelegd,“ en daar
bekennen zij, „dat hun gedragingen door alle ge-
brek en zondigheid heen toch niet anders bedoeld
hebben dan om door de genade des Heeren
bewaard te blijven voor verraad aan Zijn zaak,
voor verloochening van Zijn Naam en voor on-
trouw in onze Bediening.“ 15)

Waar blijven in het licht dezer ootmoedige be-
kenntissen de beschuldigingen als van hierboven?
De synodale organisatie zelf heeft door haar aan-
genomen houding als van stap tot stap den Am-
sterdamse Kerkeraad gedreven tot het breken
met haar. Prof. Fabius, die toen ouderling was en
haast in dagelijkschen omgang met Kuyper en
Rutgers leefde, heeft er eenige jaren terug nog
van getuigd, dat de eerste stap, die leidde tot de
Doleantie, door Kuyper en Rutgers volstrekt niet
als een verheugende verrassing werd begroet. In
elk geval, zoo voegde hij erbij, stond de Vrije
Universiteit geheel buiten het toen uitgebroken
conflict. 16)

En zoo willen we dan op de a.s. herdenking en
van de Doleantie en van de Vrije Universiteit, God

de eere geven. Evenals we dat als Kerken heb-
ben gedaan op de Afscheidingsherdenking, waarbij
ook haar School in nauwen samenhang met haar
werd gezien. Doleantie en Vrije Universiteit, Af-
scheiding en Theologische School hebben hun ont-
staan — en hier ligt de saambindende eenheids-
gedachte — hieraan te danken, dat zij, tegenover
onschriftuurlijke kerkknechting en ongelooftige
wetenschap, in woord en daad de fiere belijdenis
ophieven, die Kuyper in zijn magistrale rede „De
sovereiniteit in eigen kring“ vertolkte met zijn
geveulde woord: „Geen duimbroed is er op
heel het erf van ons menschelijk leven, waarvan de
Christus, die aller Souverein is, niet zegt: „Mijn!“

De Doleantie heeft, toen zij er eenmaal was,
onnoemelijk veel te danken gehad aan de Vrije
Universiteit. Toen de Kerken uittraden, stond de
Vrije Universiteit daar met haar leerlingen, die,
na bekwaame vorming, direct het nieuwe refor-
matorische leven konden leiden en steunen. Dit
was een niet gering te achten voordeel. Wat hadden
de Doleerende Kerken in dit opzicht een grooten
voorsprong bij de Kerken der Afscheiding. De
Reformatie van '86 werd door den ruggesteun der
Vrije Universiteit bewaard voor een verdeeldheid en
verzwakking, zooals die in de „crisis der jeugd“
in de kerken van '34 openbaar werden.

En breder nog werd die betekenis en invloed
der Vrije Universiteit, toen in 1892 de vereeniging
der beide kerkengroepen tot stand was gekomen.
Het Gereformeerde leven is toen van de Vrije
Universiteit uit versterkt en bestuurd op velerlei
terrein. Denk U de Vrije Universiteit weg, hoeveel
minder rijk aan christelijke, beginselvaste leids-
lieden zou ons volksdeel zijn geweest.

Wij willen dat alles en nog zooveel meer ook
op deze Doleantie-herdenking voor oogen houden.
En dat doen als vereenigde kerken. Ook voorzover
we, wat onze afkomst betreft, zonen der Scheiding
zijn, hebben we den plicht de Vrije Universiteit
met de rechte waardeering tegemoet te komen.
Wij willen haar met wijlen prof. Lindeboom een
„rijk geschenk“ noemen, 17) wat hij zelf van harte
heeft gedaan, al achtte hij niet zoozeer voor de
theologie, als wel inzonderheid voor de saecu-
laire wetenschap een christelijke Universiteit brood-
nodig. 18)

De Vrije Universiteit is nu niet meer een Uni-
versiteit van enkelen, maar zij is de Universiteit
van het Gereformeerde volk. Gezamenlijk hebben
we ons naar ons vermogen achter haar te scha-
ren. Er is wel eens deze onderscheiding gemaakt,
dat de mannen der Afscheiding meer den nadruk
legden op het profetisch en die der Doleantie
op het koninklijk ambt. 19) Maar als we nu als
vereenigde kerkengroep ons ook beijveren om
naast de beide genoemde ambten het zoo hoog-
noodige priesterlijk ambt tot zijn recht te doen
komen, 20) dan zal dit, in ons offer en gebed,
de Vrije Universiteit tot zegen zijn. En niet alleen
deze inrichting van Hooger Onderwijs, maar ook
die andere inrichting der Kerken, die op haar
terrein voor de gereformeerde wetenschap op de
bres staat. Beide Hoogescholen vragen bij deze Do-
leantie-herdenking om vernieuwde erkenning. Ook
de laatste. Want sinds de Kerkreformatie van '86
gemeenschap is gaan oefenen met die kerken, die
van '34 af reeds op den grond van Schrift en
Geref. Belijdenis stonden, heeft ze ook de School
dezer kerken aanvaard.

Er is, zes jaar geleden, gezegd, dat de Afge-
scheidenen na de stichting der Vrije Universiteit,
met blijdschap hun inrichting, die een nood-
gebouw was, hadden moeten afbreken. 21)

Maar dat oordeel is wel heel eenzijdig en die
eisch wel wat onbillijk en meedoogenloos jegens
wat anderen om des gewetenswil dierbaar is. Dit
oordeel is harder nog dan de voorslag, even voor
de Vereeniging gedaan, waarbij men de Theol.
School tot een soort aanhangsel der Vrije Uni-
versiteit wilde verlagen. Dan was het oordeel van
een anderen spreker, eveneens zes jaar terug,
toch vriendelijker, toen hij zeide niet ondankebaar
te zijn over het feit, dat na de Doleantie de
samenmeltingspogingen tusschen de beide „eigen“
inrichtingen waren mislukt, temeer, omdat de
vroeger wel eens ietwat gespannen verhouding
voor een hartelijke samenwerking plaats had
gemaakt. 22)

Wij twijfelen niet, of dat zal het geval blijven,
wanneer men winst doet met de lessen om en
bij de Doleantie geleerd. De leidslieden der Vrije
Universiteit hebben toen droevig ondervonden hoe
grievend het is, in de uitoefening hunner rechten,
die zij als echte Hoogeschool evengoed als de
Staatsuniversiteiten bezaten, telkens kleinzielig be-
lemmerd en gekrenkt te worden. Die herinnering
zal het nageslacht der Doleantie-vaders er voor
kunnen bewaren, dat zij niet op hun beurt de
rechten van anderen, nu niet hun tegenstanders,
maar hun broeders, verandering in den weg
leggen.

Wie heden ten dage de Vrije Universiteit nog
als een „geloofsstuk“ ziet, zal voor broederlijke
concurrentie, vooral als deze waardig is, niet be-
zorgd zijn ten aanzien van eigen groei en bloei.
Die is wars van alle werken met „ondoordachte,
ongereformeerde, onlogische en dus onhoudbare
phrasen“ 23) tot handhaving van eigen positie. Die

houdt zich aan hetgeen beloofd is, aan het beding,
omdat hij wil hebben rechte wegen voor zijn voet.
En die zal het ook als een geloofsstuk aanvaarden,
dat met Gods zegen en met liefde, recht en waar-
heid onder de broeders, er plaats is voor den
bloei van beide Hoogescholen, in de gelouwe
vervulling van de door God opgelegde taak. Als
tot die daad de Doleantieherdenking leiden mag,
dan geldt van de daders, dat zij zelf gezegend
zullen zijn én tot een zegen voor elkander.

1) Aldus noemde Prof. Valetton te Utrecht haar bij de
opening van den nieuwen cursus, cf. Heraut, 12 Dec. 1880.

2) Zoo b.v. Dr. Gunning, die aan de Bibliotheek van de
Vrije Universiteit een zijner geschriften ten geschenke gaf,
maar die, toen sommigen in zijn kring hem dat erg kwalijk
hadden genomen, zich zelfs ten koste van de waarheid,
trachtte vrij te pleiten. Zie: Rede van Prof. Fabius bij ge-
legenheid van de viering van het 50-jarig bestaan der Vrije
Universiteit, in: Gedenkboek, 1930, bl. 87, noot 3.

3) Kuyper in zijn apologie voor het goed recht der Ver-
eeniging voor H. O. tot Universiteitsstichting, aangehaald
bij Dr. Rullmann, Kuyper-Bibliografie, II (1879—1890), Kam-
pen, 1929, blz. 24.

4) Cf. Dr. F. Pijsper, Beknopt Handboek tot de Geschie-
denis des Christendoms, Leiden, 1924, blz. 1.

5) Behalve het vele, dat Kuyper en Baynck over deze
materie geschreven hebben, is hierover ook lezenswaardig, het
art. De theologische faculteit, door Dr. L. N. de Jong, in:
Nieuwe Theol. Studiën, jrg. 1924, blz. 257 v.v.

6) Zie Rullmann, De Vrije Universiteit, haar ontstaan en
haar bestaan, historisch geschetst, Amsterdam, 1930, blz. 44.
Zie ook: „De Vrije Kerk“ jrg. II, blz. 117, waar Prof. Wielenga
vraagt: Waar moet ge blijven met de vrucht daár (aan de
V. U.) gerijpt? Wie zal de munt, daar geslagen, in circula-
tie brengen?

7) In: „Ernst en Vrede“, jrg. II, blz. 416.

8) „De Hedendaagsche Schriftcritiek in haar bedenkelijke
strekking voor de gemeente des levenden Gods“, 1881, blz.
14.

9) 3de dr. 1916, blz. 839.

10) A.w. blz. 841.

11) A.w. blz. 842.

12) Welke zijn de vooruitzichten voor de studenten der
Vrije Universiteit? 1882, blz. 35.

13) Geworteld en gekron. Intrecedre, 4de dr. 1870. Op-
genomen in: Kuyper, „Predicatiën“, Kampen, 1913, bl. 343.

14) A.w. blz. 346.

15) Rullmann, Kuyper-Bibliografie, II, blz. 88.

16) Door Kuyper opgesteld, Zie Rullmann, De Doleantie,
in Brochure „Ons Arsenal“, Serie 5 No. 1—2, blz. 33.

17) Cf. B. Wielenga, Het huis Gods, Kampen, 1929, blz. 115.

18) Fabius, Rede, Gedenkboek, blz. 95.

19) Lindeboom, Rede, Gedenkboek, blz. 114.

20) A.w. blz. 115.

21) E. D. Kraan, Afscheiding en Doleantie, art. „De Re-
formatie“, XV (1934—35), blz. 12.

22) Men zie ook K. Dijk, Inzinking of Bloei, Kampen,
1924, blz. 28.

23) Fabius, Rede, Gedenkboek, blz. 108, noot 1.

24) H. H. Kuyper, Rede, Gedenkboek, blz. 22.

25) Hierover breder Greijdanus, Beteekenis van de Do-
leantie voor de Theologische School, art. Almanak, Fide-
Quaerit Intellectum, 1936, blz. 89 v.v. 107.

K.

K. J. CREMER.

Man en Vrouw zullen elkaar aanhangen,
maar IJzer en Leem hecht niet.
Kuyper, IJzer en Leem, 12.

Een stem des „volks“ over de Vrije Universiteit.

Naast karikaturen is er in dit Doleantie-num-
mer ook plaats voor andere curiosa uit den
Doleantie-tijd. Voor de kennis van die periode
hebben dergelijke curiosa minstens evenveel be-
teekenis als de zwaarste wetenschappelijke
verhandelingen; men kan trouwens gene slechts
„lezen“, als men deze „aan kan“.

Uit de veelheid grijpen we onderstaand „Volks-
blaadje“; dit was een wekelijksche uitgave van
P. Vergunst, Recht Boomsloot no. 59 te.....
Het ons interesserende nummer luidt, in zijn
geheel, als volgt:

1887. No. 1.
DE NIEUWE UNIVERSITEIT.
VOLKSBLAADJES.
Prijs 2 Cents.

Jan. Goeden avond Piet. Zoo, Keetje! zijt gij er
ook al?

Keetje. Ik heb al een weinig gewacht, Jan! Om-
dat het voor het eerst is, dat wij onze samenkomsten
zouden beginnen, wist ik niet juist hoe laat wij zou-
den beginnen.

Piet. Nu, wij zijn dan bij elkander, en zoo God
het wil, hopen wij onzen samenspraak eens in de
week voort te zetten; en als wij dan ooren hebben
gekregen om te hooren, wat God in Zijn getuigenis
tot ons te zeggen heeft, dan zullen we niet vruchteloos
bij elkander zijn.

Jan. Ik dacht over wolken en donkerheid. Zoo
God dan wil, hopen we de volgende week daarover
te spreken.

Keetje. Wolken en donkerheid! Hé, Dr. Kuyper
heeft onlangs in „De Kerkbode“ geschreven, dat de
duisternis is verdwenen en het licht is te voorschijn
gekomen.

Piet. Ik heb gehoord, dat niet lang geleden Dr.
Kuyper gesproken heeft over de verborgen raad en
de goopenhaarde, en Zijn Eerwaarde heeft het voor-
gesteld als twee voorhangsels, waarvan er een was
opgetrokken.

Jan. Door wie?

Piet. Ik denk door hem zelven; en Zijn Eerwaarde
zeide, er waren er, die er in keken en er niets in
zagen. Zoo zie ik ook wel in dat opgetrokken scherm,
maar ik zie er geen Gods werk in, maar wel, dat
het het werk is van menschen.